

BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING KASBIY SIFATLARINI TAKOMILLASHTIRISH METODIK MUAMMO

Otanazarova Mohira Xamidbekovna

Buxoro davlat universitetining
Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
(boshlang'ich ta'lim) tayanch doktaranti

Annotatsiya: Boshlang'ich sinf o'qituvchilari ta'lim jarayonining asosiy poydevorini tashkil etadi. Ularning kasbiy sifatlari, bilim va ko'nikmalari nafaqat o'zlarining, balki o'quvchilarning ham kelajakdagi muvaffaqiyatiga ta'sir qiladi. Shuning uchun, boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy sifatlarini takomillashtirish dolzarb muammolardan biridir. Ushbu maqolada o'qituvchilarning kasbiy sifatlarini takomillashtirishda yuzaga keladigan metodik muammolar va ularni hal etish yo'llari ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: boshlang'ich sinf, kasbiy sifatlar, ta'lim metodlari, metodik muammolar, nazariy bilimlar, ko'nikmalar.

Аннотация: Учителя начальных классов являются основным фундаментом образовательного процесса. Их профессиональные качества, знания и умения влияют не только на их собственные успехи, но и на будущие успехи студентов. Поэтому повышение профессиональных качеств учителей начальных классов является одной из актуальных проблем. В данной статье рассматриваются методические проблемы, возникающие при повышении профессиональных качеств учителей, и пути их решения.

Ключевые слова: начальная школа, профессиональные качества, методы обучения, методические проблемы, теоретические знания, умения и навыки.

Abstract: Primary school teachers are the main foundation of the educational process. Their professional qualities, knowledge and skills affect not only their own, but also the students' future success. Therefore, improving the professional qualities of primary school teachers is one of the urgent problems. This article examines the methodological problems that arise in improving the professional qualities of teachers and ways to solve them.

Key words: elementary school, professional qualities, educational methods, methodological problems, theoretical knowledge, skills.

Kirish. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 6 noyabrdagi "O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta’lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini rivojlantirish chora-tadbirlari to‘g‘risida"gi PF-6108-son Farmoni va mazkur Farmon ijrosini ta'minlash maqsadida 2020 yil 6 noyabrda qabul qilingan "Ta'lim-tarbiya tizimini yanada takomillashtirishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida"gi PQ-4884-son qarorda mamlakatimiz ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini takomillashtirish, jamiyatimizda o‘qituvchi va pedagog xodimlar, ilmiy va ijodkor ziyolilarga bo‘lgan hurmat-e'tiborni yanada oshirish, o‘qituvchilarning kasbiy mahoratini rivojlantirish, tizimda xususiy sektor ishtirokini kengaytirish maqsadida O‘zbekistonning yangi taraqqiyot davrida ta'lim-tarbiya va ilm-fan sohalarini yanada rivojlantirishning asosiy yo‘nalishlari belgilab berildi. Bilimga asoslangan iqtisodiyot ta'lim va kasbiy tayyorgarlikning yangi modellarini talab qiladi. Bunda davriy malaka oshirishdan farqli ravishda ijtimoiy va iqtisodiy muvofiqlik imkoniyatiga ega bo‘lgan «hayot davomida o‘qish» tamoyili asosida uzluksiz malaka

oshirish tizimini takomillashtirib borish maqsadga muvofiq hisoblanadi. O'qituvchi o'z fanini mukammal bilishi va ta'lim metodlarini samarali qo'llay bilishi zarur. O'qituvchi o'quvchilarning psixologik xususiyatlarini tushunishi va ularga mos ravishda ta'lim berishi kerak. O'qituvchi o'quvchilar bilan samarali muloqot qila olish qobiliyatiga ega bo'lishi lozim. O'qituvchi dars jarayonini qiziqarli va samarali o'tkazish uchun ijodiy yondashuvga ega bo'lishi kerak.

Mavzuga oid adabiyotlarning tahlili (Literature review).

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy sifatlarini takomillashtirishda bir qator metodik muammolar mavjud. O'qituvchilar uchun mo'ljallangan ta'lim dasturlari ko'pincha zamonaviy talablar va o'quvchilarning ehtiyojlariga javob bermaydi. Bu esa o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga to'sqinlik qiladi. O'qituvchilarni tayyorlash jarayoni ko'pincha nazariy bilimlarga asoslangan bo'lib, amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga e'tibor berilmaydi. Bu esa o'qituvchilarning dars jarayonida samarali ishlashiga salbiy ta'sir ko'rsatadi. O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi uchun zarur bo'lgan seminarlar, treninglar va boshqa tadbirlar ko'pincha o'tkazilmaydi yoki yetarli darajada tashkil etilmaydi. O'qituvchilarning kasbiy sifatlarini takomillashtirishda motivatsiya muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilarning o'z kasbiga bo'lgan qiziqishi va motivatsiyasi past bo'lsa, ularning kasbiy rivojlanishi ham sekinlashadi.

Asosiy qism. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy sifatlarini takomillashtirish uchun quyidagi yo'llar taklif etiladi. O'qituvchilar uchun zamonaviy va amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga qaratilgan ta'lim dasturlarini ishlab chiqish zarur. O'qituvchilarni tayyorlash jarayonida amaliy treninglar va seminarlarni ko'paytirish, o'qituvchilarning tajribalarini baham ko'rish imkoniyatlarini yaratish muhimdir. O'qituvchilar uchun kasbiy rivojlanish imkoniyatlarini yaratish, masalan, malaka oshirish kurslari, konferensiyalar va boshqa tadbirlar o'tkazish.[5; 17-18-b]

O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishiga qiziqishini oshirish uchun rag'batlantirish tizimini joriy etish, muvaffaqiyatli o'qituvchilarni taqdirlash va ularning tajribalarini kengaytirish. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy sifatlarini baholash bir qator metod va usullar orqali amalga oshirilishi mumkin. O'qituvchilar o'z kasbiy sifatlarini baholash uchun maxsus anketalar yoki savolnomalar to'ldirishlari mumkin. Bu jarayonda o'z bilimlari, ko'nikmalari va tajribalarini tahlil qilish imkoniyati yaratiladi. O'qituvchilarni bir-biriga baholash tizimi orqali o'zaro baholash amalga oshirilishi mumkin. Bu usul o'qituvchilarning bir-birining darslarini kuzatish va baholash orqali amalga oshiriladi. O'qituvchilarning o'qituvchilarga bo'lgan munosabatlari va dars jarayonidagi faoliyatlari baholanishi mumkin. O'qituvchilarning fikrlari va mulohazalari o'qituvchining pedagogik qobiliyatlarini aniqlashda muhim ahamiyatga ega. O'qituvchilarning darslarini kuzatish va baholash orqali ularning pedagogik uslublari, darsni tashkil etish qobiliyatlari va o'qituvchilar bilan muloqot qilish ko'nikmalari baholanadi. Kuzatuvlar maxsus baholash mezonlari asosida amalga oshirilishi kerak. O'qituvchilar malaka oshirish kurslarida qatnashganidan so'ng, ularning kasbiy sifatleri baholanadi. Kurslar davomida o'qituvchilarning o'zgarishlari va rivojlanishlari kuzatiladi. O'qituvchilarning o'qituvchilari tomonidan erishilgan natijalar (masalan, imtihonlar, testlar) tahlil qilinishi mumkin. Bu natijalar o'qituvchining ta'lim jarayonidagi samaradorligini ko'rsatadi. O'qituvchilarning pedagogik tajribasi va ularning o'z kasbiga bo'lgan qiziqishi ham baholanishi kerak. Bu, o'qituvchining o'z bilimlarini yangilash va rivojlantirishga qanchalik tayyorligini ko'rsatadi. O'qituvchilarni taqdirlash va rag'batlantirish tizimi orqali ularning kasbiy sifatleri baholanadi. Muvaffaqiyatli o'qituvchilarni tan olish va ularning tajribalarini baham ko'rish, boshqa o'qituvchilar uchun motivatsiya bo'lishi mumkin. Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy sifatlarini baholash ko'p qirrali jarayon bo'lib, turli metod va usullarni o'z ichiga oladi. Ushbu baholash jarayoni o'qituvchilarning rivojlanishiga yordam beradi va ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi.[1; 32-33-b]

O'qituvchilarni kasbiy rivojlantirishda bir qator samarali metodlar mavjud. Ushbu metodlar o'qituvchilarning bilim va ko'nikmalarini oshirish, pedagogik uslublarini takomillashtirish va ta'lim jarayonini yanada samarali qilishga yordam beradi. O'qituvchilar uchun maxsus malaka oshirish kurslari tashkil etish. Bu kurslar yangi pedagogik uslublar, texnologiyalar va ta'lim metodologiyalari haqida ma'lumot beradi. O'qituvchilar seminarlar va konferensiyalarda ishtirok etish orqali yangi g'oyalar va tajribalar bilan tanishishlari mumkin. Bu jarayon o'zaro fikr almashish va tarmoq yaratishga yordam beradi. Tajribali o'qituvchilar yangi o'qituvchilarga mentorlik qilishlari mumkin. Bu usul yangi o'qituvchilarga tajribali hamkasblaridan o'rganish imkonini beradi. O'qituvchilar bir-birining darslarini kuzatish va baholash orqali o'z pedagogik uslublarini takomillashtirishlari mumkin. Bu jarayon o'zaro fikr almashish va tajriba o'rganishga yordam beradi. Internet orqali mavjud bo'lgan onlayn kurslar va resurslar o'qituvchilarga o'z bilimlarini mustahkamlash va yangi ko'nikmalarni o'rganish imkonini beradi. O'qituvchilar o'zaro jamoalar tuzib, birgalikda o'qitish metodlarini muhokama qilishlari va tajribalarini baham ko'rishlari mumkin. Bu jamoalar o'zaro yordam va qo'llab-quvvatlashni ta'minlaydi.[2; 56-57-b]

O'qituvchilar o'z darslarida yangi metod va innovatsiyalarni sinab ko'rishlari va ularni tadqiq qilishlari mumkin. Bu jarayon o'qituvchilarning ijodkorligini oshiradi. Muvaffaqiyatli o'qituvchilarni taqdirlash va rag'batlantirish, ularning motivatsiyasini oshiradi va kasbiy rivojlanishga bo'lgan qiziqishini kuchaytiradi. O'qituvchilar uchun qo'llanmalar, metodik materiallar va boshqa resurslar yaratish, ularning kasbiy rivojlanishiga yordam beradi. O'qituvchilar o'z faoliyatlarini baholash va tahlil qilish orqali o'z kuchli va zaif tomonlarini aniqlashlari mumkin. Bu jarayon o'z-o'zini rivojlantirishga yordam beradi. O'qituvchilarni kasbiy rivojlantirishda turli metodlar va usullarni qo'llash, ularning bilim va ko'nikmalarini oshirishga, pedagogik

uslublarini takomillashtirishga va ta'lim sifatini yaxshilashga yordam beradi. Har bir o'qituvchining ehtiyojlariga mos keladigan metodlarni tanlash muhimdir.[4; 15-16-b]

Ta'lim dasturlarini takomillashtirishda bir qator muammolar mavjud. Ushbu muammolar ta'lim sifatini oshirish, o'quvchilarning ehtiyojlarini qondirish va zamonaviy talablar bilan mos keladigan ta'lim tizimini yaratishda to'siqlarni keltirib chiqaradi. Ko'plab ta'lim dasturlari zamonaviy talablar va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos kelmaydi. Bu, o'quvchilarning qiziqishlari va bozor talablariga javob bermaydigan eski metodologiyalarni o'z ichiga olishi mumkin. Ta'lim dasturlarini takomillashtirish uchun zarur bo'lgan resurslar, jumladan, moliyaviy, texnik va inson resurslari yetishmasligi. Bu, yangi dasturlarni joriy etish va ularni samarali amalga oshirishda to'siqlar yaratadi. O'qituvchilarning malakasi va tajribasi ta'lim dasturlarini takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi. O'qituvchilar yangi metodologiyalarni o'zlashtira olmasalar, dasturlar samarali bo'lmaydi. O'quvchilarning turli ehtiyojlari va qobiliyatlari ta'lim dasturlarini takomillashtirishda muammolar keltirib chiqaradi. Har bir o'quvchining individual yondashuvga ehtiyoji bor, bu esa dasturlarni moslashtirishni talab qiladi. Ota-onalar va jamiyatning ta'lim dasturlariga bo'lgan qiziqishi va ishtiroki kam bo'lishi mumkin. Bu, dasturlarni joriy etish va ularni qo'llab-quvvatlashda muammolarni keltirib chiqaradi. Zamonaviy texnologiyalarni ta'lim jarayoniga joriy etish qiyin bo'lishi mumkin. O'qituvchilar va o'quvchilar yangi texnologiyalarni o'zlashtira olmasalar, bu ta'lim dasturlarining samaradorligini pasaytiradi. O'qitish usullarining yangilanishi va innovatsion yondashuvlarni joriy etish qiyin bo'lishi mumkin. O'qituvchilar eski usullarga ko'proq moyil bo'lishlari mumkin, bu esa yangiliklarni qabul qilishni qiyinlashtiradi. Ta'lim dasturlarining samaradorligini baholash va nazorat qilish tizimlari yetarli darajada rivojlanmagan bo'lishi mumkin. Bu, dasturlarni takomillashtirish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni olishni qiyinlashtiradi. Ta'lim tizimida o'zgarishlarga qarshi qarshilik bo'lishi mumkin. O'qituvchilar, o'quvchilar va ota-onalar yangi dasturlarni qabul qilishda ehtiyotkorlik bilan yondashishlari mumkin. Davlat siyosati va qonunchilik ta'lim

dasturlarini takomillashtirishda muhim rol o'ynaydi. Ba'zi hollarda, mavjud qonunlar va qoidalar yangiliklarni joriy etishni cheklashi mumkin. Ta'lim dasturlarini takomillashtirishda ko'plab muammolar mavjud bo'lib, ularni hal qilish uchun kompleks yondashuv va hamkorlik zarur. O'qituvchilar, o'quvchilar, ota-onalar va davlat organlari o'rtasida samarali muloqot va hamkorlik ta'lim sifatini oshirishga yordam beradi.[3; 11-12-b]

Xulosa va takliflar (Conclusion/Recommendations).

Boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy sifatlarini takomillashtirish ta'lim tizimining muhim jihatlaridan biridir. Metodik muammolarni hal etish orqali o'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini ta'minlash, o'quvchilarning sifatli ta'lim olishiga yordam beradi. O'qituvchilarning kasbiy sifatlarini takomillashtirish uchun zamonaviy ta'lim dasturlari, amaliy treninglar va motivatsiya tizimlarini joriy etish zarur. Bu orqali boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy sifatleri yanada oshadi va ta'lim jarayoni samarali bo'ladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati (References):

1. Artiqboyeva Z.A. Malaka oshirish tizimida maktab matematika o'qituvchilarining kasbiy-metodik ko'nikmalarini takomillashtirish: ped.f.n. ... diss. - T.: 2004. - 163 b.
2. Benjamin Crowell. Newtonian Physics// Light and Matter / Fullerton, California-2012. Benjamin Crowell Revolution in PhysicsThe Modern Light and Matter Fullerton, California-2012.
3. Давыдов В.В. Проблемы развивающего обучения. /Результаты экспериментальных исследований. -М.: Директ-Медиа Паблишинг, 2008. -613 с.
4. John Dirk Walecka. Introduction to Modern Physics// College of William and Mary:/ USA ,Jul -2008.

5. Karlibayeva G.YE. Bo‘lajak fizika o‘qituvchilarining metodik tayyorgarligini takomillashtirish: pedagogika fanlari doktori (DsS) diss. avtoreferati. -T.: 2018. -58 b.
6. Marta Ruiz-Corbella Philosophy of Education and Education in Competences in the context of the European Higher Education Area // Philosophy of Education. 2011. № 4 (37). P. 5-17.
7. Muslimov N.A. Kasb ta'lim o‘qituvchisini kasbiy shakllantirishning nazariy-metodik asoslari: ped.f.dok. ...diss. -T.: 2007, -315 b.